

Šutnja nije zlato prijavi nasilje!

Online istraživanje
o pojavnosti nasilja nad ženama
u Virovitičko-podravskoj županiji

Donator
Ekumenska inicijativa žena

Nositelj projekta
Udruga S.O.S. - savjetovanje,
osnaživanje, suradnja

Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost udruge
S.O.S. Virovitica i nužno ne izražava stavove donatora.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2002) nasilje je namjerna upotreba fizičke sile ili moći, prijetnjom ili ponašanjem koje dovodi ili ima veliku vjerojatnost da dovede do ozljede, smrti, psihološke štete i deprivacije. Nasilje nad ženama povreda je temeljnih prava žena u pogledu dostojanstva, jednakosti i pristupa pravosuđu. Utjecaj nasilja dalekosežan je jer ne utječe samo na žene koje su žrtve, već i na njihove obitelji, prijatelje i društvo u cjelini. Potrebno je kritički razmotriti kako društvo i država odgovaraju na to zlostavljanje.

Unatoč značajnim posljedicama nasilja nad ženama, tvorci i provoditelji politika u mnogim državama članicama EU-a još se uvijek susreću s nedostatkom sveobuhvatnih podataka o razmjerima i prirodi ovog problema. S obzirom na to da većina žena ne prijavljuje nasilje, u službenim podacima kaznenog pravosuđa vidljivi su tek malobrojni slučajevi koji su prijavljeni. To znači da se političke i praktične mjere za bavljenje problemom nasilja nad ženama ne donose na osnovi sveobuhvatnih dokaza. Premda su neke države članice EU-a i istraživačke ustanove provele ispitivanja i druga istraživanja o nasilju nad ženama, diljem EU-a i dalje postoji nedostatak sveobuhvatnih i usporedivih podataka u ovom području (FRA, 2014).

Vezano za prethodno navedene činjenice, ima vrlo malo istraživanja o nasilju nad ženama na nacionalnoj razini, a još manje na lokalnoj razini. Mali broj istraživanja o nasilju nad ženama predstavlja problem u smislu pokazatelja u izradi prioriteta i aktivnosti kao i podataka za ukazivanje na postojanje problema.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati pojavnost i prepoznatljivost nasilja u obitelji i nasilja nad ženama u Virovitičko - podravskoj županiji.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo N=285 sudionika od čega je 265 (93%) sudionika bilo ženskog i 18 (6%) muškog spola, dva sudionika se nisu izjasnila po pitanju spola. U obradu podataka su ušli podaci 265 ženskih sudionica koje su u primarnom fokusu ovog istraživanja. Dob sudionica kretala se u rasponu od 18 godina naviše.

Instrument

Za potrebe istraživanja korišten je upitnik koji je sadržavao pitanja o sociodemografskim podacima, iskustvu nasilja u djetinjstvu i odrasloj dobi, trenutnom iskustvu nasilja, pomoći za žrtve, prijavi nasilja te iskustvu s nadležnim institucijama (Mamula i Plašč, 2004). Pitanja u upitniku kombinirana su od pitanja procjena na ljestvicama Likertova tipa (npr. zadovoljstvo pruženom pomoći) i pitanja otvorenog tipa (npr. duljina trajanja nasilja). Također, u istraživanju je korišten Upitnik izloženosti nasilju starijih osoba (Ajduković, Rusac i Ogresta, 2008) koji se sastoji od 28 čestica koje opisuju psihičko, tjelesno, seksualno i materijalno nasilje.

Postupak

Pitanja iz upitnika unesena su u formu Google obrasca. Na temelju izrađenog obrasca dobivena je URL veza koja je odaslana e-mailom pripadnicama ciljane skupine, podijeljena je na društvenim mrežama i poslana putem izravnih poruka. Sudjelovanje u istraživanju je bilo u potpunosti anonimno i dobrovoljno.

Obrada

Dobiveni rezultati kodirani su i obrađeni statističkim programom SPSS 20.0 for Windows.

Rezultati i rasprava

Najviše žena dolazi iz dobne skupine od 25 do 34 godina (41,9%), nakon čega slijede žene starosti od 35 do 44 godina (21,5%) te žene između 18 i 24 godine (17,0%). U kategoriji između 45 i 54 godine se nalazi 9,8% sudionica i u kategoriji 55 i 64 se nalazi 8,7%.

Značajan dio uzorka živi u gradu (61,1%), nešto manji postotak sudionica živi na selu (21,1%), dok je najmanji postotak onih koje žive u općini - mjestu (17,7%).

Što se **bračnog statusa** tiče, 48,3% sudionica je u braku, 28,3% ih je u izvanbračnoj zajednici/stalnoj vezi, 9,4% ih se izjašnjava kao samica, 7,2% u slobodnoj vezi te ih je 4,9% razvedeno i 1,9% udovica.

Što se **roditeljstva** tiče, njih 44,5% nema djecu, dok je trenutno 1,1% u trudnoći. Od žena koje su se izjasnile da imaju djecu, njih 23,0% ima jedno dijete, 23,4% dvoje djece, 5,3% troje djece i 2,6% više od troje djece.

Obrazovni status sudionica pokazuje da u uzorku prevladavaju sudionice sa fakultetskim obrazovanjem (52,1%) te završenom srednjom školom (43,4%). Manji broj sudionica ima završenu samo osnovnu ško-

lu (4,2%) te samo jedna sudionica navodi da nije završila osnovnu školu. Većina sudionica, čak 74,3% zaposlena je, dok je 19,6% nezaposlenih.

Kada bi sudionice iz nekog razloga morale započeti potpuno samostalan život, njih 22,6% navodi kako sigurno ne bi bile u mogućnosti vlastitim prihodima podmiriti temeljne potrebe, njih 17,7% misli da vjerojatno ne bi bile u mogućnosti, 28,7% da bi vjerojatno bile u mogućnosti, dok ih 18,9% smatra da bi sigurno mogle podmiriti temeljne potrebe, a njih 12,1% nije u mogućnosti procijeniti.

Najveći broj ispitanica (29,4%) živi u nekretnini koja je vlasništvo njihovih roditelja, njih 25,3% ima u vlasništvu nekretninu zajednički sa partnerom, a 15,8% živi u nekretnini koja je u vlasništvu partnera, 11,3% živi u nekretnini koja je u vlasništvu partnerovih roditelja, 9,4% sudionica ima nekretninu u svojem vlasništvu dok u najmu živi 7,9% sudionica.

Na pitanje o važnosti religije u životu, gotovo polovica žena navodi da im religija nije ni važna ni nevažna u životu (49,1%), njih 37,4% potvrđuje da im je religija izuzetno važna, dok ostatku religija nije uopće važna.

Iskustvo nasilja

Iskustvo nasilja u djetinjstvu

45 (17,0%) žena dolazi iz obitelji u kojima je bilo prisutno nasilje, dok njih 42 (15,8%) ne zna bi li ponašanje u obitelji nazvale nasiljem. Od žena koje su bile izložene nasilju u primarnoj obitelji, njih 13 odgovara da je nasilje bilo usmjereno samo na njih, 23 sudionice govore da je nasilje bilo usmjereno i na njih i na druge članove obitelji te njih 6 kako je nasilje bilo usmjereno na sve članove obitelji. Od žena koje su bile izložene nasilju u primarnoj obitelji, njih 41 odgovorile su na pitanja o identitetu nasilnika. Pritom ih 28 navodi da je to bio otac, po 4 sudionice navode da je počinitelj nasilja bila/o majka ili djed. Po jedna sudionica navodi da je počinitelj nasilja bila sestra, baka i šogor. Dvije žene doživjele su nasilje od strane više nasilnika.

Ovi podaci ukazuju na potrebu da se ponovno usredotoči na rašireno i neprijavljeno nasilje koje su žene doživjele u djetinjstvu. Ti dokazi mogu se uporabiti za bavljenje problemom zlostavljanja djece u sadašnjosti i onim iz prošlosti. U skladu s Istanbulskom konvencijom države članice EU-a trebalo bi potaknuti na preispitivanje njihovih zakonodavstava radi ponovne procjene obrazloženja vremenskih ograničenja, ako ona postoje, za prijavljivanje zlostavljanja koje se dogodilo u djetinjstvu.

Iskustvo nasilja u odrasloj dobi

Od cjelokupnog uzorka sudionica, njih **63 (23,8%)** ima iskustvo, od kada su punoljetne, da su bile žrtve nasilja, a njih **35 (13,2%)** ne zna bi li određeno ponašanje nazvale nasiljem. Dobiveni rezultati su u skladu sa Vijećem Europe (2002) koje je objavilo podatak da je 20 do 50% žena u Europi tijekom života bilo žrtvama obiteljskog nasilja. Pregledni podaci za Europu naglašavaju značaj varijacija u metodologiji, međutim ako bi se uzele u obzir sve forme nasilja, više od 45% žena u Europi imalo je u svom životu iskustvo nasilja (Hagemann-White, 2006; prema Ignjatović 2011).

Iskustvo nasilja u odrasloj dobi ispitano je kroz 28 čestica kojima su opisani različiti oblici nasilnog ponašanja (psihičko, fizičko, seksualno i materijalno) (tablica 1-4). Najčešći oblik fizič-

kog nasilja jest čupanje za kosu i gađanje nekim predmetom, a najrjeđe je prijetnja oružjem i guranje niz stepenice. Sve sudionice doživjele su barem jedan od oblika psihičkog nasilja. Svi navedeni oblici psihičkog nasilja podjednako su često zastupljeni. Valja istaknuti da je većina sudionica sva opisana ponašanja doživjela više puta. Najčešći oblik seksualnog nasilja koji su sudionice doživljavale su bili neželjeni dodiri. Od sudionica koje su izvijestile da su žrtve nasilja tijekom odrasle dobi, njih gotovo 30% je doživjelo prisiljavanje na seksualne odnose bez i/ili uz korištenje fizičke sile. Usporedbom različitih oblika nasilja kojima su sudionice bile izložene u odrasloj dobi utvrđuje se da je najčešći oblik psihičko nasilje, a najrjeđe je materijalno nasilje.

Tablica 1. Učestalost pojedinih oblika fizičkog nasilja

OBLIK NASILJA	N	NIKAD	RIJETKO/PONEKAD	ČESTO	
FIZIČKO NASILJE	17. Udarali Vas nogom	62	45	12	5
	18. Povlačili Vas za kosu	62	35	17	10
	19. Ošamarili Vas	62	31	18	13
	20. Udarili Vas	62	38	17	7
	21. Bacili Vas na pod	62	41	15	6
	22. Upotrijebili pištolj ili nož da Vam prijete	60	52	8	2
	23. Gurnuli Vas niz stepenice	62	55	6	1
	24. Davili Vas ili gušili	62	47	12	3
	25. Gađali Vas nekim predmetom	62	36	21	5

Tablica 2. Učestalost pojedinih oblika psihičkog nasilja

OBLIK NASILJA	N	NIKAD	RIJETKO / PONEKAD	ČESTO	
PSIHIČKO NASILJE	1. Podizali glas, vikali na Vas bez nekog razloga	62	6	29	27
	2. Ismijavali Vas i podcjenjivali	62	11	20	31
	3. Govorili Vam prostote, psovali	62	20	30	12
	4. Nisu željeli razgovarati s Vama	62	16	26	20
	5. Prijetili Vam i zastrašivali	63	17	19	27
	6. Okrivljavali Vas za to kako se osjećaju	62	15	22	25
	7. Okrivljavali Vas kad stvari u kući krenu loše	62	21	19	22
	8. Rugali Vam se i kritizirali	62	13	26	23
	9. Ignorirali Vas	62	15	29	18
	10. Zabranjivali Vam druženja i dolazak prijatelja	62	29	17	16
	11. Vrijeđali Vas	62	8	28	26

Tablica 3. Učestalost pojedinog oblika seksualnog nasilja

OBLIK NASILJA		N	NIKAD	RIJETKO / PONEKAD	ČESTO
SEKSUALNO NASILJE	26. Dirali Vas po tijelu protivno Vašoj volji	62	37	17	8
	27. Prisiljavali na seksualne odnose bez fizičke sile	62	43	14	5
	28. Prisiljavali na seksualne odnose uz korištenje fizičke sile	62	44	14	4

Tablica 4. Učestalost pojedinog oblika ekonomskog nasilja

OBLIK NASILJA		N	NIKAD	RIJETKO / PONEKAD	ČESTO
MATERIJALNO NASILJE	12. Nisu vraćali novac nakon što su ga posudili od Vas	62	43	8	11
	13. Prodali su Vašu kuću ili drugo vlasništvo bez Vašeg pristanka	62	54	6	2
	14. Otvarali Vašu poštu	62	37	16	9
	15. Prisiljavali su Vas da mijenjate oporuku	62	57	5	0
	16. Potpisivali dokumente umjesto Vas	62	49	8	5

Pregledni podaci za Europu upućuju na to da je najmanje između 20 i 25% žena tokom života bar jednom iskusilo fizičko nasilje od strane partnera, a njih više od 10% seksualno nasilje koje je uključivalo upotrebu sile (Hagemann-White, 2006; prema Ignjatović 2011). O psihičkom nasilju, kao posebnoj kategoriji, govori se u nekoliko studija, a stope se kreću od 19 do 42% (Martinez i Schröttle, 2006; prema Ignjatović 2011). U Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine naznačeno je da se od ukupno zabilježenog broja prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji u 2016. godini 53,87% odnosilo na tjelesno nasilje, a 42,80% na psihičko nasilje. Na temelju rezultata čak 48 istraživanja, Krug i suradnici su zaključili kako od 10% do 69% žena izvještava da ih je partner tijekom života tjelesno zlostavljao (2002., prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Ako promatramo odnos počinitelja i žrtve, najčešći su počinitelji bili bračni, izvanbračni ili bivši partneri.

Trenutno iskustvo nasilja

Na pitanje jesu li trenutno žrtve nekog oblika nasilja 50 sudionica (79,4%) odgovorilo je negativno. Nadalje, 13 žena trenutno živi s nasilnikom. Neke žene također su navele razloge ostanka s nasilnikom, npr. „prestanak nasilja i konstruktivnije rješavanje sukoba“, „zbog djeteta“, „financije i imovina“ i „bolest partnera“. Sudionice se nadalje pitalo postoji li vjerojatnost ponavljanja nasilja od strane počinitelja. Pritom je 12,7% sudionica izjavilo da postoji velika vjerojatnost ponavljanja, njih 7,9% smatra da postoji srednja vjerojatnost ponavljanja, 38,1% mala vjerojatnost ponavljanja i njih 6,3% smatra da ne postoji vjerojatnost ponavljanja. Međutim, njih 22,2% ne može procijeniti vjerojatnost ponavljanja nasilja. Duljina izlo-

ženosti nasilju u obitelji kreće se u rasponu od godinu dana do 30 godina.

Unatoč velikom broju istraživanja u zadnjih pedesetak godina, teško je dobiti usuglašene podatke o učestalosti nasilja u obitelji. Proširenost nasilja u obitelji mijenja se od države do države te od istraživanja do istraživanja zbog više razloga (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Prvo, postoje različite kulturalne norme koje govore o prihvatljivim ponašanjima. Drugo, mnogi sudionici istraživanja žele očuvati privatnost obitelji ili ih je pak strah i sram zbog toga što proživljavaju pa ne daju iskrene odgovore. Konačno, postoji i faktor opće tolerancije na nasilničko ponašanje u društvu.

Pomoć za žrtve

Na pitanje jesu li komu rekli za nasilje i, ako jesu, tko je to bio, sudionice su najčešće odgovarale kako su razgovarale s prijateljicom (23,8%) i s roditeljima (12,7%) te su prijavile policiji (11,1%). Njih 22,2% navodi kako nikome nisu rekly za nasilje te kao razlog toga podjednako navode osjećaj srama, straha, nepovjerenja u institucije te nadu da će se odnos uspjeti popraviti. Nakon proživljenog nasilja većina sudionica nije potražila medicinsku pomoć. Od njih 57 koje su odgovorile na to pitanje, 76,2% (48 sudionica) nije potražilo pomoć, dok je 8 sudionica potražilo pomoć jedanput i samo jedna sudionica više puta. Također, većina sudionica (85,7%) nije bila hospitalizirana.

Stope prijavljivanja slučajeva nasilja nad ženama policiji i ostalim službama niske su i trebaju se povećati. Žene ne prijavljuju zlostavljanje prvenstveno

zbog straha od nasilnika, a samim time povezano je i nepovjerenje u institucije i službe. Također, žrtve osjećaju sram i krivnju zbog toga što im se dogodilo, iako podsvjesno znaju da nisu krive za nastalu situaciju. Osim toga, jedan od osnovnih razloga zašto žene ne prijavljuju nasilje i ostaju u nasilnim vezama je taj što su financijski ovisne o partnerima i nisu u mogućnosti napustiti zajednički dom. Razlozi ostanka žene dijelom se mogu objasniti i potrebom da djeca ne odrastaju bez oca, a nikako se ne smije zanemariti niti činjenica da žena ipak voli svog nasilnog partnera te ga ima potrebu promijeniti i spasiti vezu (Moe, 2008). Dio žena tražeći potporu u kriznoj situaciji više očekuje od prijatelja i rodbine nego od profesionalne službe kao što je socijalna skrb ili zdravstvena zaštita.

Iskustvo sa institucijama

Sudionice su imale iskustvo s različitim institucijama, tijelima, ustanovama i organizacijama civilnog društva kada je riječ o nasilju u obitelji. Pritom su najmanje iskustva imale s osobama iz javnih ustanova (npr. sklonište za žrtve nasilja u obitelji) i obiteljskim centrima, a najviše s policijom i sudovima. Nadalje, sudionice su najčešće imale loše ili izrazito loše iskustvo sa policijom, državnim odvjetništvom, sudovima i Centrima za socijalnu skrb. S druge strane, o dobrim i izrazito dobrim iskustvima najviše izvještavaju u odnosu na medicinsko osoblje.

Najveći problem zašto se žrtve ne obraćaju državnim institucijama za pomoć je to što njihovi službenici pokazuju minimalnu senzibilizaciju sa žrtvama, štoviše umanjuju njihove probleme što u konačnici dovodi do trajnog nepovjerenja u društvene institucije kao takve.

Posebno je potrebno baviti se nezadovoljstvom žrtava radom policije primjenom i nadzorom odredbi utvrđenih u skladu s Istambulskom konvencijom i Direktivom EU-a o žrtvama u praksi. Zdravstveni stručnjaci mogu imati veću ulogu u identificiranju slučajeva nasilja nad ženama i pomaganju pri njihovom sprječavanju. Za razliku od broja žena koje su se obratile službama za zdravstvenu zaštitu zbog doživljenog nasilja, malo se žena obratilo organizacijama za pružanje potpore žrtvama ili skloništima za žene. Taj podatak upućuje na to da niz čimbenika igra određenu ulogu prilikom prijavljivanja: primjerice, svijest o postojanju tih službi, koja može ovisiti o dostupnosti takvih službi u području gdje žena živi.

Ograničenja provedenog istraživanja i preporuke

Prilikom razmatranja rezultata valja uzeti u obzir i eventualne nedostatke online istraživanja: problemi s nereprezentativnošću uzorka, niska stopa odaziva, odustajanje od istraživanja prije kraja, tehnička ograničenja te visoka razina anonimnosti, a time i niska razina odgovornosti ispitanika. Dodatno ograničenje provedenog istraživanja je to što su se koristile samoizjave sudionika - rezultati ovise o spremnosti sudionika da izvijeste o doživljenom nasilju. Kod nasilja je važan i doživljaj osobe koja je izložena takvom ponašanju - često osobe koje su izložene takvom ponašanju razvijaju obrasce ponašanja poput samookrivljanja, zbog čega neka nasilna ponašanja ne prepoznaju kao takva. S druge strane, neka nasilna verbalna ponašanja osobe, doživljavaju se kao komunikacijski stil. Osoba koja je izložena nekom nasilnom ponašanju, ako ga sama ne doživljava nasilnim, ne mora se niti osjećati oštećenom takvim ponašanjem. Iz toga proizlazi

važnost edukacije i osvještavanja o tome što je nasilno ponašanje.

Proteklih godina zabilježeni su pozitivni primjeri u kojima je „obiteljsko“ nasilje prepoznato kao problem koji zahtijeva intervenciju države, a ne kao privatni problem. Županije bi se mogle obvezati na redovito prikupljanje podataka o različitim oblicima nasilja nad ženama. Politike i nacionalni akcijski planovi za borbu protiv nasilja nad ženama moraju se razvijati na temelju dokaza koji izravno proizlaze iz iskustava žena koje su doživjele nasilje. Uz administrativne podatke i podatke kaznenog pravosuđa, koji ne obuhvaćaju većinu neprijavljenih slučajeva viktimizacije, potrebno je prikupljati podatke o iskustvima žena u pogledu doživljenog nasilja. Država bi trebala poticati i financirati istraživanja koja razotkrivaju informacije o razmjeru i prirodi nasilja koje doživljavaju žene.

Popis literature

- Agencija Europske unije za temeljna prava (2014). Nasilje nad ženama: istraživanje provedeno diljem Europske unije, preuzeto 30. 08. 2021. s http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hr.pdf Navođenje u tekstu: (FRA, 2014)
- Ajduković, M. (2000). Određenje i oblici nasilja u obitelji. U: M. Ajduković, i G. Pavleković (Ur.), Nasilje nad ženom u obitelji (str. 11-15). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M. Rusac, S. i Ogresta, J (2008). Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji. Revija za socijalnu politiku, 15 (1), 3-22.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). Psihologija obitelji i braka. Zagreb: Golden Marketing - Tehnička knjiga.
- Ignjatović, T. (2011). Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice. Beograd: Rekonstrukcija Ženski fond.
- Moe, Angela M. (2008). Battered Women, Economic Independence of. Renzetti, Claire M. i Edleson, Jeffrey L. (ur.): Encyclopedia of Interpersonal Violence, vol. 1&2 (54-56). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Mamula, M. i Dijanić Plašč, I. (2004). Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH - sociodemografski profil. Život i škola, 32 (60), 111-128.
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine (2007). Zagreb: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), 2002. Definition and typology of violence, preuzeto 1.9.2021. <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en>

Što vam možemo pružiti:

Podršku putem **S.O.S. linije 033 721-500**
svakim radnim danom od **08-20 sati**

Direktno savjetovalište:

Pravno, psihološko i psihosocijalno

jednom tjedno uz prethodnu najavu na telefon
033 721-500 ili putem e-maila: sos.vt@email.t-com.hr

Impressum

Izdavač: S.O.S. - savjetovanje, osnaživanje, suradnja
Za izdavača: Desa Kolesarić
Autorica istraživanja i teksta: Nives Ivoš, mag. psych.
Tisak: Grafiti Becker, Virovitica
Naklada: 300 primjeraka
Godina izdavanja: 2021.

Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost udruge
S.O.S. Virovitica i nužno ne izražava stavove donatora.